

ตอนที่ 4

การเปรียบเทียบวรรณคดีบางฉบับ

การเปรียบเทียบวรรณคดีบางฉบับ

เนื่องจากการรู้จักและเข้าถึงวรรณคดีมีหลายวิถีทางเพิ่มขึ้น วิชาวรรณคดีเปรียบเทียบก็นับว่าเป็นลู่วางอีกวิถีหนึ่งซึ่งเพิ่งค้นพบในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 นี้เอง ได้มีการกรุยทางให้แน่นอนขึ้น มีการปรับเส้นทางให้ราบเรียบสม่ำเสมอขึ้น และขยายพื้นถนนให้กว้างขวางขึ้น และนอกจากนี้ก็มี การแตกแยกสาขาไปอีกเป็นเส้นทางย่อย ๆ

หลักการในการเปรียบเทียบขยายจากแนวตั้ง (Vertical) และแนวนอน (Horizontal) ไปอีกหลายแนวทาง

1. การศึกษาในแนวตั้ง (Vertical) คือศึกษาวรรณกรรมตามประวัติศาสตร์ ตามกาลเวลา หรือยุคสมัยของชาติเดียวกัน เช่นวรรณกรรมไทย สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยสมเด็จพระนารายณ์กับสมัยพระบรมโกศ สมัย Chaucer กับ Shakespeare ดังนี้ เป็นต้น

2. การศึกษาในแนวนอน (Horizontal) คือการเปรียบเทียบวรรณกรรมของชาติหนึ่งกับอีกชาติหนึ่ง อาจจะเป็นสมัยเดียวกัน หรือลัทธินิยมเดียวกัน เช่น เปรียบเทียบชาดกไทยกับเขมร เปรียบเทียบกวีโรแมนติคจีนลิไป้กับกวีโรแมนติคไทยสุนทรภู่ เปรียบเทียบบทละครเชกสเปียร์ในอังกฤษและที่นำไปยังยุโรป ดังนี้ เป็นต้น

วิวัฒนาการการเปรียบเทียบ ได้เพิ่มขึ้นอีกโดยกำหนดเป้าหมายในการค้นหาจากเดิมสองอย่างคือ การหาบ่อเกิด (sources) และอิทธิพล (influence) โดยเพิ่มเติมสัมพันธ์ภาพ (relationship) และศาสตร์ต่าง ๆ (science) ทำให้ได้รู้จักวรรณคดีในแง่มุมต่าง ๆ นอกจากสุนทรียภาพโดยใช้แนวทางจากความซาบซึ้ง (appreciation)

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างเพียงเล็กน้อย ในการเสนอบทความ และรายงาน
การค้นคว้าทางวรรณคดีเปรียบเทียบ

1. โองการแข่งน้ำไทยและขอม

สภาพทั่วไปและข้อเกิด

โองการแข่งน้ำเป็นบทประพันธ์ชิ้นแรกของวรรณคดีไทยที่เรารู้จักเขียน
ขึ้นในตอนต้นอยุธยา เขียนเป็นภาษาไทย แต่ใช้ตัวอักษรขอมบรรจุ สัน-
นิษฐานว่าผู้แต่งคงเป็นพราหมณ์ในราชสำนัก มีร่องรอยอิทธิพลขอมอยู่ใน
วรรณกรรมหลายประการ บทประพันธ์เป็นรูปโคลงห้า และว่ากัน หรือ
เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ว่านโบราณ ชื่อเต็มในภาษาไทยเรียกว่า “ประกาศโอง
การแข่งน้ำ” ใช้อ่านในพระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดีต่อพระ-
มหากษัตริย์ เรียกว่า “พระราชพิธีศรีสังฆานกาล” หรือ “พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา” ผู้เข้าพิธีได้แก่เสนา ข้าราชการบริวาร ตลอดจนอำมาตย์
มหาอำมาตย์และมุขอำมาตย์ รวมทั้งเจ้าผู้ครองนครที่เข้ามาอ่อนน้อมและเป็น
มิตรต่อพระมหากษัตริย์ ผู้เข้าพิธีทั้งหมดต้องกล่าวคำอธิษฐานตามที่ปรากฏใน
“โองการแข่งน้ำ” โดยมีพราหมณ์ พิธีกร เป็นผู้อ่านนำ ต่อจากนั้นผู้เข้า
พิธีทุกคนต้องดื่มน้ำมนต์ที่ทำให้ศักดิ์สิทธิ์ด้วยเวทย์คาถาของพราหมณ์ และ
ด้วยการจุ่มล้างพระแสงดาบของกษัตริย์ ผู้เข้าพิธีเมื่อได้กล่าวคำสัตย์สาบาน
แล้ว ในโองการกล่าวว่า ถ้าทรยศต่อกษัตริย์จะต้องถึงแก่ความตายโดยปัจจุบัน
ทันด่วน และจะต้องตกนรก ตรงกันข้ามถ้าใครซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระ-
มหากษัตริย์ก็จะได้รับปูนบำเหน็จรางวัล

ชื่อของวรรณกรรมฉบับนี้ ทำให้นักค้นคว้าศึกษาชาวยุโรปบางท่านเข้าใจผิด และได้เขียนลงในหนังสือกล่าวว่า พิธีแข่งน้ำ คือการแข่งน้ำที่ขึ้นมา

ท่วมทำลายพืชในไร่นา ซึ่งตรงกับพิธีไล่เรือมากกว่า พิธีไล่เรือนี้กระทำใน
ราวเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นระยะเวลาที่น่าควรจะลดลง แต่ย้งท่วมเอ่อเป็นผล
เสียหายแก่รวงข้าว พิธีไล่เรือคือการนั่งเรือไปทำพิธีขับไล่น้ำให้จวดลงไป⁽¹⁾

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจานี้ สามัญชนเรียกว่า พิธีถือน้ำ
สาบาน ซึ่งตรงกับที่เขมรเรียกว่า “พิธี ททวล ทีก สมบถ” แปลตัวต่อตัว
ว่า “พิธีรับประทานน้ำสบบถ”

เนื้อความในฉบับไทย

เนื้อความในวรรณกรรม ประกาศโองการแข่งน้ำ เริ่มต้นด้วยคำ “โอม”
ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ “กวีนิพนธ์สดุดีเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์” ซึ่งปรากฏอยู่ทั่ว
ไปในบทสวดโบราณ⁽²⁾ ในบทประพันธ์สันสกฤตของอินเดีย

บทกวีนิพนธ์สดุดีเทพเจ้าในประกาศโองการแข่งน้ำนี้มีอยู่สามบทเป็น
แบบคำประพันธ์ที่เรียกว่า “ร้อยต้น” ทุกบทขึ้นต้นด้วยคำว่า “โอม” ซึ่ง
หมายถึงการวิงวอนอัญเชิญเทพเจ้า เป็นคำที่ใช้ทั่วไปในบรรทัดแรกของบท
ประพันธ์สันสกฤต การใช้คำนี้ก็มิได้อยู่ทั่วไปในคำประพันธ์ภาษาขอมเก่า เช่น
ในจารึกที่แห่งหินดำนใต้ที่ “ทวารคดี” (อ่านว่าทะเวีย กะเตย ในภาษาขอม)
เมื่อ 957 A.D.⁽³⁾ มีเนื้อความดังนี้

“คำโอม ในความเข้าใจสามัญ ประกอบด้วยอักษร 2 ตัว คือ โ—และ
ม อันเป็นสัญลักษณ์ของคำ โอต และ มิต คำทั้งสองนี้ตัดลงจากประโยค ๆ

⁽¹⁾ พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่
กรุงเทพ ฯ 2463 หน้า 63-65

⁽²⁾ RENOUE (L.) : “Les Littératures”, Chapitre X, in : Renou (L.) et
Filliozat (J.) : L’ Inde Classique, tome II, Paris, 1953, p. 201

⁽³⁾ COEDES (G.) : Inscriptions du Cambodge. Tome VI, texte M. 133,
traduction p. 136.

หนึ่ง ซึ่งมี 8 องค์ คือ สรวัม มิตัม โอตัม อัสมิน ซึ่งแปลว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง
จำกัดและผูกพันแต่พระองค์เพียงผู้เดียว”(1)

บทประพันธ์ในโองการแข่งน้ำบทรแรกนี้มีความมุ่งหมาย สำหรับสวด
ตรีมุตรของฮินดู เช่นในบทหนึ่งกล่าวถึงพระนารายณ์ เทพเจ้าองค์หนึ่งใน
ตรีมุตรดังนี้ “โอมสิทริสรวงศรีแล้ว แผ้วมฤตยู เอาจูเป็นแท่น แก้วนกลิน
ฟ้ากลินดิน บินเอาครุมาซี สีมือถือสังข์จักรศารณภิรูวดาร อสุรแสง
ลาญทัก ทักคณีนจรนาย” บทต่อไปเป็นเนื้อความของการสาบาน เขียนเป็น
โคลงห้าสลับกับร้อยคำ กล่าวถึงการทำลายล้างโลกด้วยไฟและฝน ต่อจาก
นั้นได้พรรณนาถึงการสร้างโลกใหม่ สร้างแผ่นดิน ภูเขา ดวงอาทิตย์ ดาว
เทพจตุเนื่องจากได้กลิ่นหอมของดิน เมื่อได้ลองชิมดินแล้ว เทพเจ้าก็หมดฤทธิ์
ไม่สามารถเหาะกลับไปสู่สวรรค์ได้ จึงต้องอยู่บนพื้นดิน ต่อจากนั้นเนื้อความ
กล่าวถึงเครื่องเช่นสรวงบูชาเทพเจ้า พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีอ่านเวทเชิญเสด็จ
บรรดาเทวดาอารักษ์ทั้งปวงที่สิงสถิตอยู่ในที่ทั้งหลายให้มาชุมนุมเป็นสักขีพยาน
สำหรับผู้ที่ขอสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์ก็จะได้รับบำเหน็จรางวัล สำหรับผู้คิด
ทรยศต่อพระมหากษัตริย์ก็จะได้รับการลงโทษด้วยความตายอย่างกระชั้นหัน
อย่างผิดปกติ นรกแล้ว สยดสยอง เมื่อตายแล้วก็จะลงไปเกิดใหม่ในนรกชั้น
อเวจี ซึ่งเป็นนรกที่ร้ายกาจที่สุด

เนื้อความในฉบับขอม

โองการแข่งน้ำฉบับขอม เป็นคำสัตย์สาบานที่ข้าราชการถวายแด่
พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 กล่าวเมื่อปี ค.ศ. 1011 ข้อความที่กล่าวได้จารึกไว้บน
เสาหิน 8 ต้น ก่อนถึงระเบียงทางเดินไปสู่ห้องโถง ภายในปราสาทนครม

(1) Loc. cit. p. 136.

ถ้อยคำที่จารึกบางตอนลงเลือน แต่ศาสตราจารย์ ยอร์จ เซเดส (M. Georges Coedès) ได้ศึกษาจนสามารถต่อเติมตอนที่เลือนได้อย่างครบถ้วน⁽¹⁾

ในข้อความคำสัตย์สาบานนี้ได้ใช้สรรพนาม “เรา” (เชิง) เริ่มต้นด้วยวันเดือนปีที่แน่นอนที่ข้าราชการถวายสัตย์สาบาน คือ “933 ศก ขึ้น 9 ค่ำ เดือนภัทรพาวนาทิตย” ต่อจากนั้นได้พรรณานายละเอียดของยศศักดิ์อันต่าง ๆ ของข้าราชการที่มาชุมนุมถวายสัตย์สาบาน และขอตั้งสัตย์ปฏิญาณว่าจะรับใช้องค์พระมหากษัตริย์ ต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่พระรัตนเจ้า พระอัครพรหมณ์ และอาจารย์ ถ้าผู้ให้สัตย์สาบานทั้งหลายไม่ตั้งมั่นในคำสัตย์ปฏิญาณก็ขอรับโทษตายแล้วเกิดในนรกทั้ง 32 ชุม แต่ถ้าตรงข้ามก็ขอได้รับปูนบำเหน็จรางวัลตลอดไปทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

การศึกษาเปรียบเทียบโครงการแข่งขันน้ำบับขอมและไทย

สิ่งที่สำคัญเป็นเนื้อหาสาระของวรรณกรรมทั้งสองฉบับนี้เป็นอย่างเดียวกัน ส่วนที่แตกต่างกันเป็นแต่เพียงพลความปลีกย่อย การแข่งผู้ทรยศให้ตกนรกอเวจี และการปูนบำเหน็จรางวัลแก่ผู้ซื่อสัตย์ ก็เป็นสิ่งที่เหมือนกันทั้งสองฉบับ

นอกจากเนื้อความที่เหมือนกันแล้ว วรรณกรรมทั้งสองฉบับนี้ยังแสดงให้เห็นถึงจิตใจของชนสองชาติที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย เช่น เคารพ เชื่อถือ ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพดาอารักษ์อย่างเดียวกัน และเกลียดกลัวนรกอเวจี อย่างเดียวกัน เป็นต้น โครงการแข่งขันน้ำบับไทยบรรยายให้เห็นยศศักดิ์เสนาบดีระดับต่างๆ ในยุคนั้น ของขอมก็เช่นเดียวกัน ที่น่าสังเกตได้มีคำว่า “ตำรวจ” ใช้สำหรับประเภทข้าราชการในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันด้วย ข้าราชการไม่ว่าจะมียศสูงต่ำเพียงใดต่างเกรงกลัวในอำนาจที่มองไม่เห็น เป็นสิ่งเหนือ

(¹) COEDES G : Etudes Cambodgiennes, IX, le Serment des Fonctionnaires de Suryavarman 1er, B.E.F.E.O. XIII, 6, 1913, p. 11-12.

ธรรมชาติ มีผู้สนับสนุนอย่างน่าเชื่อถือว่าโครงการแข่งน้ำของไทยเริ่มใช้ในรัชสมัยพระเจ้าอู่ทอง ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์แรกของกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลของพระองค์มีข้าศึกศัตรูมาก พระองค์ทรงโปรดปราณอำนาจปราบปราม และทรงแสวงหาอำนาจที่ศักดิ์สิทธิ์และอื่น ๆ มาช่วยสร้างความมั่นคงของอาณาจักรอยุธยา พิธีประกาศโครงการแข่งน้ำนี้ ก็นับว่ามีส่วนสร้างเสถียรภาพตามพระราชประสงค์ของพระเจ้าอู่ทอง

สรุปผลการเปรียบเทียบรายละเอียดปลีกย่อยที่ต่างกันดังนี้

1. ตอนต้นของข้อความในฉบับไทย เริ่มด้วยบทสวดดีสรวเสริญเทพเจ้า แต่ในฉบับขอมเริ่มต้นด้วยศักราช วัน เดือน ที่แน่นอน แล้วต่อด้วยรายการข้าราชการบริพารน้อยใหญ่ที่เข้าพิธีถวายสัตย์สาบาน

2. โครงการแข่งน้ำฉบับไทย มีลักษณะเป็นวรรณคดีที่สูงค่า มากกว่าฉบับขอม ซึ่งเรียบเรียงอย่างตรง ๆ ด้วยสำนวนร้อยแก้ว "ไม่มีลักษณะที่อ่อนโยนหรือสง่างาม"⁽¹⁾

3. สรรพนามที่ใช้ในฉบับไทยเป็นบุรุษที่สาม หรือบางครั้งไม่กล่าวเลย แต่ในฉบับขอมใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 "เรา" อย่างไรก็ตามในยุคหลังต่อมา การถวายสัตย์สาบานนี้ ไม่ได้ใช้แต่เฉพาะข้าราชการเท่านั้น แต่ยังปรากฏใช้ในพระราชพิธีคเชนทร์ศิวสานด้วย⁽²⁾ ถ้อยคำเป็นกลางที่ใช้ในฉบับไทยได้แก่

เขาชื่อ	เขา	สรรพนามบุรุษที่สาม
ผู้บังคับชื่อ	ผู้	เป็นคำกลาง ๆ บุรุษที่สาม
ใครใจคดขบถต่อเจ้า	ใคร	เป็นคำกลาง ๆ บุรุษที่สาม
ใครชื่อใครรักเจ้า	ใคร	เป็นคำกลาง ๆ บุรุษที่สาม

⁽¹⁾ GOEDES (G) "Littérature Cambodgienne", dans : Indochine, Exposition Coloniale Internationale de Paris, Commissariat Général, Ouvrage publié sous la direction de Sylvain Levj, 1913, p. 181.

⁽²⁾ ภูมิณีธรบาล ฉบับพิมพ์ในอำนาจการของ R. Lingat กรุงเทพฯ 2492 หน้า 106

การที่ไทยใช้คำสรรพนามบุรุษที่สามเช่นนี้ อาจมีความมุ่งหมายครอบคลุมไปถึงเจ้าประเทศราชตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ที่อยู่ใกล้และไกลอื่น ๆ ส่วนที่ขอมใช้ “เอ็ง” หรือเรานั้นแสดงว่า ข้าราชการทั้งปวงเป็นผู้กล่าวถวาย คำสัตย์สาบานเอง

4. ข้อความภาษาไทย ประกอบด้วยถ้อยคำสำนวนที่บางครั้งเข้าใจได้ยาก เป็นคำซึ่งไม่ค่อยใช้กันในปัจจุบัน หรือเป็นโบราณกศัพท์ ส่วนถ้อยคำในฉบับขอม เป็นคำที่ขัดเกล่าอย่างดี ถึงแม้จะไม่ถึงขั้นภาษาวรรณคดี (la langue littéraire) ก็ตาม ฉบับภาษาไทยเป็นสื่อสร้างจินตนาการได้เป็นอย่างดีเช่นตอนที่กล่าวถึงสภาพของผู้ทรยศดังนี้

“ชื่อใครใจคด ขบถเกียดกาย ว้ายกัฟัดฟัด ความแค้นมัดตอก หอกคันเค้าเท้าทก หลกทำให้ไปมิทันตายหงายระงมระงม ยมพาลลากไป โปนรกปลาบปลิ้นดินพลาจเขาวางเหนือพิง”(1)

ข้อความในฉบับขอมมีรายละเอียดน้อยกว่า แต่ใจความเป็นอย่างเดียวกัน ดังนี้

“...ทท เอิง ต อัมพาล เนะ มาน ตนุ ววม ฤเวอ เราะ วัชรประดิษฐา เนะ รีย กัมรแดง ไผท กรม ด สเวย พระธรรมราชย จำเนียร สวม เลง โอย ราชภย ด เอิง เลง ววม มวาย ปรการ ทท เอิง มาน ด กป ต บี ววม ผกต เราะ ประดิษฐา ต เราะ เนะ เลง เอิง ซา ต ทวาดริมศนรก ตรบ วจันทราทิตย มาน เลย.....”(2)

มีคำแปลถอดตามศาสตราจารย์ ยอร์จ เซเดส ในภาคภาษาฝรั่งเศสดังนี้ “...ถ้าหากเราทั้งหลาย ซึ่งปรากฏตัวอยู่ ณ ที่นี้ ไม่รักษาคำสัตย์ปฏิญาณ แต่

(1) โครงการแข่งขัน ฉบับพิมพ์ในกรมพระสมมทอมรินทร์ กรุงเทพฯ, 2459 หน้า 24

(2) COEDES G : Te Serment des Fonctionnaires de Suryavarman, kr B.E.F.E.O., XIII, no 6., 1913, texte p. 12 teaductioa p. 15-16.

พระมหากษัตริย์เจ้าแผ่นดิน ซึ่งเสวยราชย์ยั่งยืนนานสืบไป ก็ขอให้ภัยทั้งปวง
จงนำความวอดวายมาสู่ ถ้าหากเราหลบกลับคำปฏิญาณ ขอให้เราลงไปเกิดใน
นรกสามสิบสองขุม ไม่ได้เห็นเดือนเห็นตะวันเลย.....”

โครงการแข่งขันน้ำจืดใหม่

การเปลี่ยนแปลงข้อความในโครงการแข่งน้ำทั้งฉบับขอมและฉบับไทยมัก
จะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับฉบับไทยได้พยายามรักษาเนื้อความและรูปประพันธ์
ไว้อย่างครบถ้วน เพียงแต่ต่อเติมข้อความเล็กน้อยลงข้างท้าย บทสดุดีสรรเสริญ
เทพเจ้าทั้งสาม ด้วยชื่อราชาศาสตราวุธ สามประการ เพื่อเพิ่มพูนความศักดิ์สิทธิ์
ให้กล้าแข็งขึ้น ดังนี้

ท่ายบแรก เดิม “พระแสงศรปลั้ววาท”

ท่ายบที่สอง เดิม “พระแสงศรอศน์วาท”

ท่ายบที่สาม เดิม “พระแสงศรพรหมมาศ”

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สืบจากรุ่น ได้ประพฤติปฏิบัติต่อ ๆ กันมาจนถึง
ยุคต้นรัตนโกสินทร์ ในขณะที่ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญา
สิทธิราช ในตอนต้นรัชสมัยราชวงศ์จักรี การกล่าวคำปฏิญาณยังคงว่าตาม
พราหมณ์ ผู้เข้าร่วมพิธีได้แก่ข้าราชการ พระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าครองนคร
เจ้าหัวเมืองชั้นนอกชั้นในทั้งปวง

สำหรับในราชสำนักแห่งกรุงพนมเปญ พระราชพิธีนี้ยังคงดำเนินไป
เช่นเดียวกับในสมัยนครวัดเป็นราชธานี แต่ได้มีพระสงฆ์ในพุทธศาสนา เข้า
ร่วมพิธีนี้พร้อมกับพราหมณ์⁽¹⁾ อย่างไรก็ตามหน้าที่สำคัญในพระราชพิธีนี้ ยังอยู่
ในมือ “พะคู” หรือพราหมณ์ ในฐานะผู้อ่านคำปฏิญาณ และเป็นผู้เริ่ม
ประกอบพิธี⁽²⁾

(1) Loc. cit., p. 17

(2) MOURA (Jean); Cambodge I, Paris, 1883, p 251.